

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A rablás mint vagyon elleni erőszakos bűncselekmény

Szerző: Dr. Rózsavölgyi Bence

Debrecen

2016. július

I. A vagyon elleni és a vagyon elleni erőszakos bűncselekményekről általában

A vagyon elleni delictumok azok, amelyek jogilag védett vagyoni értéket vagy érdeket sértenek, vagy zavarnak jogellenesen.¹ A vagyon elleni bűncselekmények alkotják a fejlett országokban (ideértve Magyarországot is) a bűncselekmények hozzávetőleg 70%-át, a lakosság legnagyobb része a leggyakrabban ezekkel a bűncselekményekkel találkozik, illetve válik azoknak a sértettjévé.² Ezek a bűncselekmények szorosan összefüggésben állnak a mindenkori társadalmi és gazdasági berendezkedéssel, a tulajdoni formákkal és a vagyonszerzéssel kapcsolatos politikai felfogásokkal.³

A vagyon elleni erőszakos bűncselekményeket a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) XXXV. fejezete vezette be, mint törvényi kategóriát. Az 1978. évi IV. törvény (régii Btk.) XVIII. fejezetében még csak vagyon elleni bűncselekmények szerepeltek, az ezek között található erőszakos vagyon elleni bűncselekmények (rablás, kifosztás, zsarolás) csak kriminológiai értelemben vett kategória volt. A Btk. a vagyon elleni bűncselekményeket - tekintettel az elkövetési jellegére, illetve a védett jogi tárgyra - három külön fejezetben, a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények, a vagyon elleni bűncselekmények, és a szellemi tulajdon jog elleni bűncselekmények című fejezetekben helyezte el. Ugyanakkor a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények közé sorolta az önbíráskodást is, ami korábban a köznyugalom elleni bűncselekmények fejezetébe tartozott, mivel a jogalkotó álláspontja szerint az önbíráskodás védett jogi tárgya elsősorban a vagyoni viszonyok fennálló rendje.

A **vagyon elleni erőszakos bűncselekmények** tehát a rablás, a kifosztás a zsarolás és az önbíráskodás. Az erőszakon ebben az esetben a személy ellen irányuló (vagy dologról személyre áttevődő) erőszakot kell érteni.

A vagyon elleni erőszakos cselekmények **többnyire kettős jogi tárgyú cselekmények** és a tulajdon- illetve vagyoni jogon túl személyiségi jogokat is sértenek (pl. személyi szabadságot).

¹Blaskó-Miklós-Schubauer: Büntetőjog Különös rész II. (Rejtjel Kiadó, Budapest, 2010.) 258. o.

²Gönczöl Katalin, Kerecsi Klára, Korinek László, Lévy Miklós: Kriminológia-Szakkriminológia (Complex Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2006.) 335. o., Kó József: A vagyon elleni bűncselekmények

³Balogh Ágnes - Hornyák Szabolcs: Büntetőjog Különös rész (Pécsi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kar, Pécs, 2005.) 182. o.

II. A rablás jogi tárgya

A **rablás** a személyiségi jogokon túl a tulajdonjogot sérti, míg a többi ilyen bűncselekmény másik jogi tárgya az idegen vagyon, a vagyoni jogok teljessége, melybe a tulajdon és birtokviszonyok egyaránt beletartoznak.

A **vagyon** a természetes és jogi személyek, továbbá a jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok tulajdonában lévő anyagi javakat, illetve a hozzájuk tartozó jogokat és kötelezettségek összességét jelenti.

A **tulajdonjog** a legteljesebb dologi jog, a "legfőbb hatalom" a dolog fölött. A tulajdonjogban foglalt részjogosítványai a Polgári Törvénykönyvben foglaltak alapján: a birtoklás, a használat és a rendelkezés joga (tulajdonosi triász).

A **birtoklás** a dolog tényleges hatalomban tartása. A birtoklás jogcíme vagy jogcím nélkülsége, illetve a birtokos jó-, vagy rosszhiszeműsége a büntetőjog szempontjából közömbös.⁴

A dolog használata és a hasznok szedése a *használat* körébe tartozó tulajdonosi jogosultság, a *rendelkezési jog* pedig a dolog megterhelésén, tulajdonjogának átruházásán és az azzal történő felhagyáson túl a *birtoklás* és *használat* jogának másnak átengedését jelenti.

III. A rablás törvényi tényállása és változása

Az 1978. évi IV. törvény 321. §-ának (1), illetve (2) bekezdése a következőképpen határozta meg a rablás törvényi tényállásának alapeseteit:

„(1) Aki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett úgy vesz el másától, hogy evégből valaki ellen erőszakot avagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz, illetőleg valakit öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyez, büntetett követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

⁴Blaskó-Miklós-Schubauer, i. m. 258. o.

(2) Rablás az is, ha a tetten ért tolvaj a dolog megtartása végett erőszakot avagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz.”

Az Új Btk. (a továbbiakban: Btk.) **365. §-ának (1), illetve (2) bekezdése** a törvényi tényállás szövegén lényegében nem változtatott, csak az eszközcselekményekre tekintettel a), illetve b) pontba sorolta az első két alapesetet, míg a tetten ért tolvajra vonatkozó harmadik alapeset meghatározását (az avagy szó illetve cserélése mellett) változatlanul hagyta:

„365. § (1) Aki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett úgy vesz el mástól, hogy evégből

a) valaki ellen erőszakot, illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz,
vagy

b) öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezi,
büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Rablás az is, ha a tetten ért tolvaj a dolog megtartása végett erőszakot, illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz.”

A rablás törvényi tényállása - ahogy már korábban szó volt róla - a tulajdon, illetve birtokviszonyok védelmét szolgálja, emellett a személyi, illetve cselekvési szabadságot (esetleg a testi épséget) is védi (komplex jogi tárgyú cselekmény).

IV. A rablás törvényi tényállásának elemeiről

A rablás **összetett bűncselekmény** (delictum compositum): két önálló bűncselekmény, a **lopás** és a **kényszerítés** összevonásával szabályozta a jogalkotó. Lopást követ el az, aki idegen dolgot mástól azért vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa, míg a kényszerítést az követi el, aki más erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, és ezzel jelentős érdeksérelmet okoz.

Az összetett bűncselekmény törvényi egység, amely azonban csak addig áll fenn, amíg a célcselekmény (mely a tulajdonviszonyokat támadja) a súlyosabb az eszközcselekménynél (ami a személyes szabadságot támadja). Ha ugyanis az eszközcselekmény kifejtése során emberölés valósul

meg, akkor az emberi élet védelméhez fűződő érdek megelőzi a célcselekménnyel szemben védett tulajdonviszonyokat. (Ilyen esetben a nyereségvágyból elkövetett emberölés állapítandó meg.)

A rablás szándékos cselekmény és azon belül is **célzatos**, csak egyenes szándékkal követhető el, tehát az elkövetőnek az elkövetési magatartásokat a dolog eltulajdonítása végett kell kifejtenie, a szándéknak már az eszközcselekmény kifejtésekor fenn kell állnia. (Ha pl. az elkövető nem jogtalan eltulajdonítás, hanem jogos vagy jogosnak vélt igény érvényesítése végett alkalmaz erőszakot vagy fenyegetést, akkor önbíráskodás valósul meg.)

Ahogy a lopásnál, úgy a célzat a rablásnál is a jogtalan eltulajdonítás, az elkövetési magatartás pedig lényegében az elvétel (célcselekmény), de az elkövetés módja (az eszközcselekmények kifejtése) az, amely különbséget tesz a két bűncselekmény között és teszi a rablást a társadalomra sokkal veszélyesebb cselekménnyé.

Az **elkövetési tárgy** az elkövető számára idegen dolog,⁵ tehát más tulajdonában kell, hogy álljon és szükséges, hogy az elkövetési magatartásokat ki lehessen rá fejteni, tehát ingó dolognak kell lennie, hiszen sem az elvétel, sem az elvétel utáni megtartás nem értelmezhető ingatlan vonatkozásában. Nem minősül az elkövető számára idegennek és ekképp a lopás elkövetési tárgya sem lehet a közös tulajdonban lévő ingó dolog, valamint az elhagyott dolog (mivel annak tulajdonjogával a tulajdonos korábban felhagyott). Nem minősül elhagyott dolognak az elveszett dolog, hiszen ilyen esetben a dolog tulajdonjogával a tulajdonos nem hagy fel, az akaratán kívül kerül ki a birtokából.

Az idegen ingó dolognak értékkel is kell bírnia, hogy az elvétele - valamennyi törvényi feltétel fennállta esetén - büntetendő cselekményt valósítson meg. Az érték, büntetőjogi szempontból annak a dolognak az elkövetés időpontjában fennálló forgalmi értékét jelenti, amelyre a bűncselekményt elkövették. [Rablás kísérletének minősül az, ha az elkövetők az erőszakot a sértett pénzének megszerzése végett alkalmazzák, de csak értéktelen tárgyat (pl. fél doboz gyufát) vesznek el.⁶]

⁵Dolognak minősül minden olyan tárgy, amely elvétellel birtokba vehető. Dolognak minősülnek a növények, gombák és állatok is, valamint a Btk. 383.§ a) pontja alapján: a villamos- és a gazdaságilag hasznosítható más energia is, úgyszintén a vagyoni jogosultságot megtestesítő olyan okirat, dematerializált értékpapír is, amely a benne tanúsított vagyoni érték vagy jogosultság feletti rendelkezést önmagában - illetve a dematerializált formában kibocsátott értékpapír esetében az értékpapírszámla jogosultjának - biztosítja.

⁶Blaskó-Miklós-Schubauer, i. m. 299. o.

A rablás **passzív alanya** az erőszak vagy a fenyegetés hatása alatt álló személy, a **sértettje** pedig a dolog tulajdonosa vagy birtokosa. E személyek a legtöbb esetben azonosak, de egymástól különbözőek is lehetnek (kivéve a második alapesetnél).⁷ Például a korábban említett elvesztett dolog esetében annak megtalálója (birtokosa) lehet a rablás passzív alanya, míg a sértettje a dolog tulajdonosa lesz.

Az **elkövetési magatartás** az **első alapesetnél** [(1) bekezdés a) pont] a dolog elvétele (vagyis a lopás) mint célcselekmény és a kényszerítés mint eszközcselekmény. Ez az alapeset kétmozzanató cselekmény:

Az **első mozzanat** a kényszerítés meghatározott módon történő elkövetése, azaz erőszak, illetve az élet vagy a testi épség elleni *közvetlen fenyegetés* alkalmazása.

Az **erőszak** személy ellen irányuló közvetlen fizikai ráhatás, amely lenyűgöző erejű, akaratbénító (vis absoluta), amely lehetetlenné teszi a passzív alany ellenállását. Nem valósul meg rablás, ha az alkalmazott erőszak nem értékelhető komoly ellenállás leküzdésére alkalmas fizikai kényszernek. Az *„erőszak objektíve lenyűgözőkénti értékelhetőségét, s így a rablás kísérletének felrovását nem zárja ki, hogy a sértett - bátorsága, lélekjelenlétéről tanúságot téve - eredményesen akadályozza meg értékének eltulajdonítását”*.⁸

Az erőszaknak nem feltétlenül kell a dolog birtokosa (sértett) ellen irányulnia, más jelenlévő személy, illetve a dolog birtokosnak nem tekinthető őrzője (pl. éjjeli őr, portás) is lehet a passzív alany. Ugyanakkor dologról személyre áttevődő erőszak is értékelhető vis absolutaként (pl. rángatás, vagy a földre esett passzív alany dolognál fogva történő vonszolása).⁹

Az erőszak akaratot bénító voltát nemcsak objektíve kell értékelni, hanem az erőszakot elszenvedő személyéhez viszonyítva is. Ennek megítéléséhez a tettes és a passzív alany fizikai és pszichés

⁷A Complex DVD-Jogtár kommentára, 1978. évi IV. törvény 321. §

⁸Magyar Büntetőjog - Kommentár a gyakorlat számára (HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2013.) II. kötet, XXXV. fejezet, 1355.o. (szerző: Akác József, szerkesztő: Kónya István)

⁹BH 2010. 143.

állapotát, a tettes esetleges testi erőfölényét és az általa használt eszközt is vizsgálni kell. Idős vagy gyermekkorú passzív alany esetében például az átlagosnál kisebb mértékű erőszak is elegendő lehet a vis absoluta megállapításához. A bírói gyakorlat szerint a rablás érdekében kifejtett erőszak vizsgálatánál figyelembe kell venni a támadást kísérő összes körülményt (pl. az elkövetés helyét, idejét, a tettes által alkalmazott eszközt).¹⁰

A fenyegetés „súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen”.¹¹ Az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés kvalifikált fenyegetés: a kilátásba helyezett (a megfenyegetettben komoly félelmet keltő) súlyos hátrány az élet vagy testi épség sérelme, amelynek azonnali bekövetkezésével kell számolni. Ebben az esetben annak vizsgálata szükséges, hogy a fenyegetés összhatásában milyen erejű volt a passzív alany helyzetéből szemlélve (pl. idős, illetve beteg személlyel szembeni elkövetés esetén).¹² Míg az erőszak fizikai erő kifejtés eredménye, addig a fenyegetés az ezt kilátásba helyező pszichikai ráhatás. A fenyegetésnek is lenyűgöző erejűnek, akaratbénítónak kell lennie. A közvetlensége azt jelenti, hogy a megfenyegetett személynek jelen kell lennie és számolnia kell a kilátásba helyezett súlyos hátrány azonnali bekövetkezésének a reális lehetőségével. Ha a fenyegetés nem közvetlen, például telefonon keresztül történik, akkor nem rablás, hanem zsarolás valósul meg. A fenyegetésnek célzatosan az élet vagy testi épség ellen kell irányulnia, de a címzettje (vagyis a passzív alany) nem csak a sértett lehet, hanem bármely jelenlévő személy.¹³

A bűncselekmény minősítése során szem előtt tartandó, hogy „a rablás tényállásszerűségéhez szükséges, a sértett ellenállásának megtörésére alkalmas erőszak vagy fenyegetés megállapíthatóságát a terhelt és a sértett viszonylatában, az elkövetés konkrét körülményeinek figyelembevételével kell vizsgálni”¹⁴.

A **második mozzanat** az **elvétel**, azaz a jogellenes birtokváltoztatás, amelynek következménye, hogy az addigi birtokos nincs már abban a helyzetben, hogy a dologról rendelkezhesen. Az elvétel bekövetkezik, „amint a tettes a dologra olyan fizikai hatást gyakorol, melynek következtében a

¹⁰Blaskó-Miklós-Schubauer, i. m. 297. o.

¹¹2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (a továbbiakban: Btk.) 469.§ (1) bekezdés 7. pont

¹²A Complex DVD-Jogtár kommentára, 1978. évi IV. törvény 321. §

¹³Blaskó-Miklós-Schubauer, i. m. 298. o.

¹⁴BH 2015.149

dolog felett eddig létezett tényleges uralom megszűnik, s ettől különböző tényleges uralom jön létre". Ez egy önmagában is kétmozzanatú cselekmény: „*az első fázisban az elkövető megszünteti a birtokos tényleges hatalmát, a másodikban a dolog az elkövető tényleges hatalmába kerül*".¹⁵ Amíg tehát a sértettnek (vagy passzív alanyak) módja van a birtokállapot visszaállítására, addig csak rablás kísérletéről lehet szó.

A rablás immateriális bűncselekmény, már az eszközcselekmény után kifejtett elvétellel megvalósul, a sértett kárának bekövetkezése nem szükséges hozzá. Ha az eszközcselekmény befejezett (és a kifejtése közben a jogtalan eltulajdonítási szándék fennállt), de elvétel nem történik, akkor szintén rablás kísérlete valósul meg.

A második alapeset [(1) bekezdés b) pont] az *öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezéssel* (eszközcselekmény) történő elvétel (célcselekmény).

Az **öntudatlan állapotban** lévő passzív alany (aki a törvényszövegből következően csak a sértett lehet) nem képes a külvilág történéseit észlelni, így a vagyona ellen intézett támadást sem. Az elkövető ebben az esetben erőszak alkalmazás nélkül (pl. altató beadásával) helyezi öntudatlan állapotba a sértettet. Amennyiben azonban az öntudatlan állapotba helyezés *lerészegítéssel* történik, akkor nem rablás, hanem kifosztás, ha pedig az elkövető a passzív alanyt már öntudatlan állapotban találja és ezt használja ki a dolog elvételére, akkor lopás valósul meg.

A Btk. 459.§ (1) bekezdésének 29. pontja alapján **védekezésre képtelennek** azt kell tekinteni, „*aki helyzeténél vagy állapotánál fogva ideiglenesen vagy véglegesen nem képes ellenállás kifejtésére*".

A „*helyzeténél fogva*” azokra az esetekre vonatkozik, amikor „*a passzív alany belső tulajdonságainál, testi adottságánál, fizikai, pszichikai állapotánál fogva ugyan képes lenne az erőszak ellen védekezni, ám az ellenállásának kifejtését valamely rajta kívül eső, külső körülmény - akár időlegesen is - nem teszi lehetővé*”¹⁶ (például mert rázárták az ajtót, vagy elállták az útját).

A második mozzanat ennél az alapesetnél is az elvétel, a sértett pedig mindkét esetben csak a dolog birtokosa vagy őrzője lehet.

¹⁵ A Complex DVD-Jogtár kommentára, 1978. évi IV. törvény 316. §

¹⁶ Magyar Büntetőjog i.m. 1374.o. (szerző: Akác József, szerkesztő: Kónya István)

A cselekmények közötti eszköz, illetve cél kapcsolat mindkét alapesetnél szükséges, a tettes az erőszakot vagy a kvalifikált fenyegetést, illetve másnak az öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba való helyezését az elvétel céljából fejti ki, s magának az elvételnek is még ezek hatása alatt kell megtörténnie.¹⁷

A **harmadik alapeset** - a (2) bekezdésben meghatározott *ún. megtartásos rablás* - tette a *tetten ért tolvaj*, aki a dolog megtartása végett alkalmaz erőszakot, illetve élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést.

„Az ítélkezési gyakorlat a tettenérés fogalmát a nyelvtani fogalomnál tágabban értelmezi, nem csupán az elkövetőnek a cselekmény véghezvitele közbeni leleplezését jelenti, hanem a tettenérés megállapítható akkor is, ha a bűncselekmény felfedezése a lopás befejezését jelentő elvétel után, de még az elvitelt megelőzően történik. Tettenérésnek tekinti az ítélkezési gyakorlat a lakásbetörés tettesének lépcsőházban történt elfogását is, ugyancsak tettenérésről van szó, ha a helyszínről távozó tolvajt szemmel tartva nyomon követik és megszakítás nélkül üldözik.”¹⁸

A szabálysértési eljárásban a tettenérésre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni akkor is, ha a szabálysértés helyszínéről elmenekült elkövetőt a rendőrség az elkövetéstől számított negyvennyolc órán belül elfogja.¹⁹ Ez nem vonatkozik azonban az ismeretlen tettes ellen indított eljárásra (abban az esetben, ha az elkövetőt senki nem észlelte), csak az "ismert" elkövető (ez esetben az, akinek a cselekményét észlelték, akkor is, ha a személyazonosságát ez alapján később állapítják meg) esetén alkalmazható.

Felmerül a kérdés, hogy ha az elkövető - aki lopással követi el a tulajdon elleni szabálysértést - az elkövetéstől számított pl. 24 órával későbbi rendőrség általi "elfogása" során alkalmaz erőszakot a dolog megtartása végett, akkor rablást követ-e el. A válasz nem, mivel az ilyen eset nem minősül tettenérésnek, csak az arra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni azért, hogy a gyorsított

¹⁷EBH2004. 1111

¹⁸BH 1983. 227.

¹⁹2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről, 73.§ (1) bekezdés

szabálysértési eljárás lefolytatása érdekében a helyszínről elmenekült elkövetőt is szabálysértési őrizetbe lehessen venni, ez tehát egy eljárási szabály, amely a cselekmény minősítését nem érintheti.

A társadalomra veszélyesség szempontjából lényegtelen, hogy a lopás vagy a kényszerítés valósul meg előbb.²⁰ Az elvétel ebben az esetben megelőzi a kényszerítést, azonban az eszköz, illetve célcselekmény viszonyuk nem változik. A megtartásos rablás előfeltétele egy befejezett lopási cselekmény (de a halmazat a lopás és a később megvalósult rablás között kizárt), hiszen a törvény tolvajról, azaz lopás elkövetőjéről beszél. Az, hogy a lopás vétségi, büntetési vagy szabálysértési (tulajdon elleni szabálysértés) alakzata valósul meg, az a rablás megállapítása szempontjából közömbös. Ha még a lopási cselekmény közben, tehát az elvétel folyamata során érik tetten az elkövetőt, és a lopás befejezése végett alkalmazza a kényszerítő cselekményt, akkor az első alapeset szerinti rablás megállapításának van helye.²¹

Ez az alapeset kétszeresen célzatos, mivel a kényszerítés célja már egy eleve célzatos cselekményből származó dolog megtartása, ugyanakkor nincs kísérlete, mert a megtartás érdekében kifejtett erőszakkal, vagy kvalifikált fenyegetéssel a rablás befejezetté válik, tártstettes pedig csak az lehet, aki a lopásban és az erőszak, illetve fenyegetés alkalmazásában is részt vett. Ha valaki csak a megtartás érdekében kifejtett erőszakban vagy fenyegetésben vesz részt, az bűnsegédként követi el a rablást, aki pedig csak a lopásban vett részt, az tártstettesként elkövetett lopásban lesz bűnös. A rablás ezen alapesetének megállapítását nem zárja ki az, ha a kényszerítő cselekmény a menekülést is szolgálja (úgy menekül, hogy a lopott dolgot továbbra is magánál tartja),²² de a menekülés érdekében kifejtett erőszak önmagában nem minősül rablásnak (ha pl. úgy menekül, hogy a lopott dolgot hátrahagyja),²³ ugyanakkor megvalósulhat pl. a lopás és a testi sértés valamelyik alakzata halmazatban. *„Nincs jelentősége annak, hogy a tetten ért tolvaj azért nem tudja a helyszínen hagyni az eltulajdonított dolgot, mert azt olyan módon helyezte el (például a*

²⁰ A BH2016. 6. szerint „a rablás büntetnének az elvett dolog megtartása érdekében alkalmazott testi épség elleni közvetlen fenyegetés megállapítása indokolt, ha a terhelt a sértett pénzét az adódó lehetőséget kihasználva egy váratlan mozdulattal - erőszak nélkül - szerezte meg és tette zsebre, ám ezt követően a pénzt visszakövetelő, feljelentéssel fenyegető sértett nyakát megszorongatta, őt fejbe rúgással, megveréssel és szemkivágással fenyegette meg azért, hogy az eltulajdonított pénzt megtarthassa”.

²¹ Bíró Gyula: Kriminálisztika (Lícium-ART Könyvkiadó Kft., Debrecen, 2007.) 305. o.

²² BH 1987. 115.

²³ BH 1981. 316.

*gépkocsija csomagtartójában), hogy az attól való megszabadulás az elfogását eredményezte volna.*²⁴ Ennél az alapesetnél a sértett és a passzív alany lehet különböző személy.

A rablás **társtettése** az, aki a két mozzanat közül az egyiket - a másik mozzanatot megvalósító társának tevékenységéről tudva, vele szándékegységben - elköveti. Aki a tényállás egyik elemének megvalósításában sem vesz részt, de valamilyen formában - megrendeléssel, ötletadással, fizikai vagy pszichikai támogatással - mégis részese a bűncselekmény elkövetésének az felbújtó vagy bűnsegéd. A bűncselekmény helyszínén való pusztá jelenlét azonban nem büntetendő magatartás, hiszen a szándékos segítségnyújtást (a bűnsegédi magatartást) nélkülözi, a felbujtás pedig - lévén az egy aktív magatartás - fogalmilag kizárt. Más a helyzet a fenyegető jellegű jelenlétnél, hiszen a fenyegetés lehet az egyik mozzanata a rablásnak, így az azt megvalósító elkövető társtettesnek minősül.²⁵

A BH1996. 74. a rablás kísérletével és a társtetességgel kapcsolatban a következőket írja: *„A rablás kísérletének minősül annak az elkövetőnek a cselekménye, aki a társával együtt dolog elleni erőszakkal, lopás szándékával hatol be a sértett lakásába, majd a társa a sértettet megöli, de az ő tudata csupán azt fogja át, hogy a társa a sértettel szemben erőszakot alkalmaz.”*

A rablás **előkészülete** miatt büntetendő, aki a bűncselekmény elkövetése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételeket biztosítja, az elkövetésre felhív, ajánlkozik, vállalkozik, vagy a közös elkövetésben megállapodik.

²⁴ Magyar Büntetőjog i.m. 1357.o. (szerző: Akác József, szerkesztő: Kónya István)

²⁵ Magyar Büntetőjog i.m. 1358.o. (szerző: Akác József, szerkesztő: Kónya István)

V. A rablás minősített esetei

A Btk.-hoz fűzött indokolás szerint a törvény a rablás minősített eseteinek szabályozását igyekezett egyszerűsíteni, átláthatóbbá tenni, ezzel mintegy visszatérve a 2009. augusztus 9-ét megelőző szabályozáshoz.

A Btk. 365.§-ának (3) és (4) bekezdése határozza meg a rablás súlyosabban minősülő eseteit:

„(3) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a rablást

a) fegyveresen,

b) felfegyverkezve,

c) csoportosan,

d) bűnszövetségben,

e) jelentős értékre,

f) hivatalos személy, külföldi hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy sérelmére, hivatalos eljárása, illetve feladata teljesítése során,

g) a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékosságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére
követik el.

(4) A büntetés öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha a rablást

a) különösen nagy vagy ezt meghaladó értékre,

b) jelentős értékre a (3) bekezdés a)-d) pontjában meghatározott módon,

c) hivatalos személy, külföldi hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy sérelmére, hivatalos eljárása, illetve feladata teljesítése során a (3) bekezdés a)-d) pontjában meghatározott módon
követik el.”

A minősített esetek az elkövetés módjához, az értékhatárokhoz, illetve speciális passzív alanyokhoz igazodnak.

A Btk. 459.§-ában rögzített értelmező rendelkezések 5. pontja szerint **fegyveresen** követi el a bűncselekményt, aki

„a) lőfegyvert,

b) robbanóanyagot,

c) robbantószeret,

d) robbanóanyag vagy robbantószer felhasználására szolgáló készüléket

tart magánál, vagy a bűncselekményt az a)-d) pontban meghatározottak utánzatával fenyegetve követi el.”

A fegyveres elkövetés törvény szerinti fogalma egyszerre szűkebb és tágabb a fogalom hétköznapi értelménél. Szűkebb, mivel a fegyveres elkövetésbe a törvény nem tartoznak bele a szúró, vágó, ütő fegyverek, de tágabb, mert magában foglalja azokat az eseteket, amikor az elkövető robbanóanyagot (pl. dinamit) vagy robbantószeret (pl. detonátor), illetve ezek felhasználására szolgáló készüléket (pl. bomba, kézigránát) tart magánál. Szintén fegyveres elkövetésnek minősül, ha az elkövető lőfegyver, robbanóanyag vagy robbantószer, illetve ezek felhasználására szolgáló készülék utánzatával fenyegetve követi el a bűncselekményt, mivel ilyen esetben a sértett az utánzatot valóságos lőfegyvernek, robbanóanyagnak, stb. véli. Ugyanakkor fontos, hogy az utánzat tartása önmagában (ha azt az elkövető nem használja fenyegetésre) nem teszi lehetővé a fegyveres elkövetés megállapítását.²⁶

Az értelmező rendelkezések 6. pontja határozza meg a **felfegyverkezve** elkövetést. E szerint felfegyverkezve követi el a bűncselekményt, *aki az ellenállás leküzdése vagy megakadályozása érdekében az élet kioltására alkalmas eszközt tart magánál.*

A felfegyverkezve történő elkövetés tárgyi feltétele, hogy az elkövető az élet kioltására objektíve alkalmas eszközt tartson magánál. Ez lehet szúró-, vágó-, vagy ütőfegyver, illetve bármilyen más, rendeltetészerűen más célra használatos eszköz, amely az élet kioltására ténylegesen alkalmas (csákány, kalapács, balta, ácskapocs stb.). Nem szükséges a megjelölt eszköz használata, a felfegyverkezve elkövetett cselekmény megvalósul már akkor is, ha az elkövető a sértett

²⁶ A Complex DVD-Jogtár kommentára, 1978. évi IV. törvény 321. §

ellenállásának leküzdése vagy megakadályozása érdekében tart magánál ilyen eszközt (alanyi feltétel).²⁷

A korábbi rendelkezésekkel ellentétben a hatályos törvény mindkét (a fegyveres és a felfegyverkezve történő) elkövetési módot azonos (az alapesetnél súlyosabb) büntetési tétellel fenyegeti az egyes bűncselekményeknél, a korábbi megkülönböztetésnek ugyanis a Btk. indokolása szerint nincs igazolható alapja.

Az értelmező rendelkezések 3. pontja szerint **csoportos elkövetés** akkor valósul meg, *ha az elkövetésben legalább három személy vesz részt*. A 2/2000. Büntető jogegységi határozat alapján csoportosan elkövetettnek minősül a bűncselekmény, ha három vagy több személy a bűncselekmény helyszínén vagy annak közelében tettesként (társtettesként), illetve - a tettes (társtettes) mellett - részesként, azaz bűnsegédként vagy önállóan nem értékelhető bűnsegédi magatartást is kifejtő felbujtóként vesz részt a bűncselekmény elkövetésében. Fontos, hogy a bűncselekmény csoportosan elkövetettnek minősítésekor meg kell határozni azt is, hogy a csoporton belül ki milyen magatartás fejtett ki, ki minősül tettesnek és ki részesnek.

Az értelmező rendelkezések 2. pontja szerint **bűnszövetség** akkor létesül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezeten követ el, vagy ebben megállapodik, és legalább egy bűncselekmény elkövetését megkísérlik, de nem jön létre bűnszervezet.²⁸ Ez az 1978. évi IV. törvényben meghatározott minősített esetek között még nem szerepelt, az új Btk. vezette be.

Jelentős érték a Btk. 459.§ (6) bekezdése²⁹ alapján az ötmillió-egy és ötvenmillió forint közötti érték.

²⁷ A Complex DVD-Jogtár kommentára, 1978. évi IV. törvény 321. §

²⁸ A bűnszervezet három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja öt évi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése [Btk. 459.§ (1) bekezdés 1) pont]. A IV. BED szerint bűnszövetség megállapításának akkor is helye van, ha két vagy több személy akár ugyanolyan, akár különböző jellegű bűncselekmények szervezett elkövetésében előzetesen megállapodik és ennek alapján legalább egy bűncselekményt elkövettek vagy annak elkövetését megkísérelték.

²⁹ A kár, valamint a vagyoni hátrány

- a) ötvenezer-egy és ötszázezer forint között kisebb,
- b) ötszázezer-egy és ötmillió forint között nagyobb,
- c) ötmillió-egy és ötvenmillió forint között jelentős,
- d) ötvenmillió-egy és ötszázmillió forint között különösen nagy,
- e) ötszázmillió forint felett különösen jelentős.

A Btk. 365.§ (3) bekezdésében szabályozott minősített esetek körébe tartozik a **hivatalos személy, külföldi hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy**³⁰ sérelmére, hivatalos eljárása, illetve feladata teljesítése során elkövetett rablás.

Ugyancsak új minősített eset a **bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékosságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére történő elkövetés**. A vis absoluta-
val kapcsolatban már volt szó a passzív alany fizikai, illetve pszichés állapotának vizsgálatáról, a minősített eseteknél pedig újra értékelésre kerül ezen a körön belül az idős kor, illetve a fogyatékosság. A bűncselekmény felismerésére ezen okok egyikéből eredő korlátozottság minden ügyben egyedileg vizsgálendő kérdés.

Az öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő minősített esetek a következők:

*„a) különösen nagy vagy ezt meghaladó értékre,
b) jelentős értékre a (3) bekezdés a)-d) pontjában meghatározott módon,
c) hivatalos személy, külföldi hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy sérelmére, hivatalos eljárása, illetve feladata teljesítése során a (3) bekezdés a)-d) pontjában meghatározott módon...”*

A különösen nagy érték ötvenmillió-egy és ötszázmillió forint közötti érték, ezt csak az ötszázmillió forint feletti kategória, a különösen jelentős érték haladja meg. A b) és c) pontban meghatározott esetek a már ismertetett a)-d) pontban meghatározottak szerinti módon történő elkövetést rendeli súlyosabban büntetni.

Az 1978. évi IV. törvény szerinti minősítési rendszerben szerepelt még egy tíz évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő kategória, amelyet az új szabályozás teljesen elhagyott azzal az indokkal, hogy az a Btk. büntetési rendszerétől idegen. Ebben a jelentős értékre fegyveresen és fegyveresen hivatalos személy, külföldi hivatalos személy ellen, hivatalos eljárása alatt vagy közfeladatot ellátó személy ellen, e feladata teljesítése során történő elkövetés

³⁰ A hivatalos személy, a külföldi hivatalos személy és a közfeladatot ellátó személy meghatározása a Btk. 459.§ 11., 12. és 13. pontjában található

szerepelt. Ennek kikerülésével és azzal, hogy a fegyveres elkövetés is a felfegyverkezve elkövetéssel azonos büntetési tétellel büntetendővé vált, látszólag enyhült a fegyveresen elkövetett rablás büntetési tétele, azonban a jogalkotó álláspontja szerint az általános részben megjelenő középértékű büntetés kiszabási elv közel hasonló mértékű büntetés kiszabását teszik lehetővé.

VI. Halmazati és elhatárolási kérdések

A rablás annyi **rendbeli**, ahányszor a törvényi tényállás teljes egészében megvalósul. Ehhez képest egy rendbeli rablásnak minősül az, ha az elkövető egyszeri (egy sértett érintő) dologelvétel érdekében több személlyel (passzív alanyok) szemben alkalmaz erőszakot vagy kvalifikált fenyegetést (pl. pénzszállító járműben lévő pénzt az elkövető több biztonsági őrt megfenyegetve vesz magához). **Halmazat** szempontjából fontos megemlíteni, hogy „*a rablási erőszak során megvalósított könnyű testi sértés csupán látszólagos, a súlyos testi sértés viszont valóságos alaki halmazatban áll a rablással*”.³¹ A másik leggyakrabban felmerülő halmazati kérdés a személyi szabadság megsértésével kapcsolatos. Ez a bűncselekmény szintén látszólagos halmazatban áll, ha az elkövető a rablás megvalósítása során fosztotta meg a sértettet a személyi (mozgási) szabadságától, amennyiben viszont ezt az állapotot a rablás befejezése után is fenntartja, anyagi halmazat létesül.³²

A rablást a **lopástól** az erőszak, illetve a kvalifikált fenyegetés határolja el. Ha az erőszak dolog ellen irányul, akkor nincs szó rablásról, ez esetben dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás valósul meg (a dologról személyre áttevődő erőszakról pedig már volt szó). Az EBH2010. 2212. elvi bírósági határozat szerint a jogtalan eltulajdonítás érdekében kifejtett erőszak akkor dolog elleni, ha közvetlenül az elvenni kívánt dolog ellen irányul. Amennyiben azonban a kezdetben csak dolog ellen ható erőszak már a sértett ellenállásának leküzdését (vagy azt is) szolgálja, s ezt követi az elvétel: akkor rablási erőszakról van szó. Bűnsegédi magatartás szempontjából is fontos a lopás és rablás elhatárolása, mivel a rablás bűnsegédként történő elkövetéséhez a bűnsegédnek az erőszakos magatartás, illetve a kvalifikált fenyegetés vonatkozásában is szándékos segítséget kell nyújtania, hiszen ennél az alapesetnél ez az elkövetés egyik mozzanata, e nélkül nem valósul meg rablás. Nem

³¹ Magyar Büntetőjog i.m. 1361.o. (szerző: Akác József, szerkesztő: Kónya István)

³² BH 1996.295

a lopás, hanem a rablás bűnsége az, aki a tettes által az elkövetés tervezett módjára vonatkozó tájékoztatás alapján csak arra következtethet, hogy kizárólag erőszakkal vagy kvalifikált fenyegetéssel megszerezhető idegen dolog jogtalan eltulajdonításához nyújt segítséget.³³ A BH1991. 339. számú határozat szerint, ha a dolog elleni erőszakkal a sértett lakásába lopási szándékkal behatoló elkövető rablást valósít meg, ez utóbbi bűntettbe beolvad a lopás, ezért bűnhalmazat megállapításának nincs helye.

A kifosztás rablástól való elhatárolásával kapcsolatban lényeges, hogy a kifosztás esetében az erőszak vagy kvalifikált fenyegetés nem célzatos, azoknak valamely más bűncselekmény véghezvitele során keletkezett, az elvételt megkönnyítő hatását használja ki az elkövető. A rablás esetében viszont az erőszakot, illetve a kvalifikált fenyegetést célzatosan, azaz a dolog elvétele érdekében alkalmazzák.³⁴ Ha például az elkövető pénz megszerzésére irányuló szándéka már a sértett bántalmazásakor is fennállt és nem azt követően keletkezett: rablás és nem kifosztás valósul meg.³⁵ Rablás valósul meg akkor is, ha az eredetileg más okból alkalmazott erőszak a dolog elvétele érdekében folytatódik és közben válik lenyűgöző erejűvé.³⁶ A BH1996. 245. számú jogeset szerint a korábbi erőszak hatására már védekezésre képtelen sértettel szemben újabb erőszak alkalmazása, majd ezt követően a sértett pénzének elvétele rablásnak és nem kifosztásnak minősül. A BH2001. 412. III. pontja szerint az azonos sértett sérelmére a rablás és a kifosztás megvalósítása kizárt, függetlenül attól, hogy az elvett vagy elvenni kívánt dolog több személy tulajdonában áll.

Már volt róla szó, hogy ha a fenyegetés nem közvetlen, akkor nem rablás, hanem **zsarolás** valósul meg. A közvetlenséggel kapcsolatban ugyanakkor érdemes megemlíteni a BH1983. 393. határozatot, mely szerint az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés megvalósulása folytán nem zsarolás, hanem csoportosan elkövetett rablás megállapításának van helye, ha a vádlottak az éjjeli órákban az idős életkorú, egyedül élő asszony lakásába behatolva őt pénzének és értékeinek azonnali átadására hívják fel.

Az **önbíráskodást** a rablástól az határolja el, hogy a rablás elkövetője az erőszakot vagy a kvalifikált fenyegetést idegen dolog elvétele érdekében alkalmazza, a szándéka jogtalan eltulajdonításra

³³BH 2010.2.

³⁴Magyar Büntetőjog i.m. 1365.o. (szerző: Akác Zoltán, szerkesztő: Kónya István)

³⁵BH 1998.23

³⁶BH1984. 437.

irányul, tehát nem (jogos vagy jogosnak vélt) vagyoni igényt kíván érvényesíteni. A BH2011. 243. a rablás és az önbíráskodás elhatárolásával kapcsolatban a következőket írja: A jogtalan támadás során a megtámadott által okozott kár nem tekinthető a támadó jogos vagy jogosnak vélt vagyoni igényének. Ennek érvényre juttatására hivatkozással a megtámadott ingóságai megszerzésére irányuló erőszakos magatartás nem önbíráskodás, hanem rablás büntettének minősül.

A BH 1983.56. számon közzétett határozat alapján nem önbíráskodást vagy zsarolás kísérletét, hanem rablás kísérletét valósították meg azok az elkövetők, akik a kórházban fekvő apjuk házastársát tetteleges bántalmazással akarták arra kényszeríteni, hogy az apjuk bemutatóra szóló takarékbetétkönyvét részükre átadja. A BH 1999.246. szám alatt közzétett határozat szerint viszont rablás helyett az önbíráskodás büntette valósul meg, ha a vádlott a sértett részére elvégzett munkájának az ellenértékét követeli fenyegetéssel.

Felhasznált jogszabályok:

- A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény;
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény;
- A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény;
- A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény;

Felhasznált irodalom:

- Balogh Ágnes - Hornyák Szabolcs: Büntetőjog Különös rész (Pécsi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kar, Pécs, 2005.);
- Bíró Gyula: Kriminalisztika (Lícium-ART Könyvkiadó Kft., Debrecen, 2007.);
- Blaskó-Miklós-Schubauer: Büntetőjog Különös rész II. (Rejtjel Kiadó, Budapest, 2010.);
- A Complex DVD-Jogtár kommentára;
- Gönczöl Katalin, Kerecsi Klára, Korinek László, Lévy Miklós: Kriminológia-Szakkriminológia (Complex Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2006.);
- Magyar Büntetőjog - Kommentár a gyakorlat számára (HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2013.) II. kötet (szerkesztő: Kónya István);